

ОТ КРАЖБИ ДО УБИЙСТВА
КРИМИНАЛНИТЕ ПРЕСТЪПЛЕНИЯ
В БЪЛГАРИЯ (1944–1989 г.)

ПРЕДИЦА

ИМАНИТО НЕ СЪВЪРШЕНО

под ръководството на **Ивайло Знеполски**

ИИБМ

Институт за изследване на близкото минало

© Стефан Иванов, *автор*

© Дамян Дамянов, *дизайнер на корицата*

© Сиела Норма АД

София • 2024

ISBN 978-954-28-4603-1

СТЕФАН ИВАНОВ

**ОТ КРАЖБИ
ДО УБИЙСТВА.**

**КРИМИНАЛНИТЕ ПРЕСТЪПЛЕНИЯ
В БЪЛГАРИЯ**

(1944-1989)*

★ Развенчаване на мита,
че „тогава беше по-добре
и нямаше престъпност“.

 ciela

„Аз бях министър на вътрешните работи ... пряко подчинен само на Първия секретар на ЦК на БКП Тодор Живков. Бях член на Министерския съвет, но пред него не се отчитах. Аз не помня да съм изнасял информация или доклад пред председателя на Министерския съвет по някакъв въпрос от работата на министерството. Кадровите въпроси се решаваха само в ЦК на БКП.“

Ангел Солаков, министър на вътрешните работи на НРБ
(1968–1971 г.)

СЪДЪРЖАНИЕ

СЪКРАЩЕНИЯ.....	7
КЪМ ЧИТАТЕЛЯ ОТ АВТОРА	9
УВОД.....	13
ГЛАВА ПЪРВА. ДИНАМИКА НА КРИМИНАЛНАТА ПРЕСТЪПНОСТ (1944–1989)	47
1. Кражби на обществено и лично имущество.....	47
2. Грабежи.....	65
3. Изнасилвания	78
4. Умишлени убийства.....	90
5. Изследване на мотивите за извършване на престъпления	108
6. Фактори, влияещи върху криминалната престъпност в НРБ	137
ГЛАВА ВТОРА. ХАРАКТЕРИСТИКИ НА КРИМИНАЛНАТА ПРЕСТЪПНОСТ	145
1. Регионални характеристики.....	145
2. Социални характеристики.....	175
3. Възрастови характеристики – младежка престъпност	189
4. Етнически характеристики	212
5. Пол и престъпност	227
ГЛАВА ТРЕТА. БОРБА СРЕЩУ ПРЕСТЪПНОСТТА	235
1. Организация, състав и обхват на дейността на различните звена в МВР.....	236
2. Разследване на престъпленията	263

3. Разкриваемост на престъпленията	270
4. Работа с агентурния апарат	280
5. Институтът на превенцията.....	299
6. Наказанието като инструмент за обществена справедливост спрямо престъпника. Места за изтърпяване на наказанията.....	330
7. МВР в комуникация и обмен с колегите си от СССР и другите социалистически държави.....	347
8. Пазители на закона – нарушители на закона	395
ЗАКЛЮЧЕНИЕ.....	405
SUMMARY	422
ИЗВОРИ И ИСТОРИОГРАФИЯ	440
ТАБЛИЦИ	459
ГРАФИКИ.....	460
ДРУГИТЕ ЗА КНИГАТА	462

СЪКРАЩЕНИЯ

АПК	– Аграрно-промишлен комплекс
АКРДОПБГДСРСБНА	– Архив на комисията за разкриване на данни и обявяване на принадлежност на български граждани към Държавна сигурност и разузнавателните служби на Българската народна армия
АМВР	– Архив на Министерство на вътрешните работи
БПМН	– Борба с престъпленията на малолетни и непълнолетни
БКП	– Българска комунистическа партия
БНА	– Българска народна армия
ВСШ	– Висша специална школа
ВС	– Върховен съд
ГДР	– Германска демократична република
ГП	– Главна прокуратура
ГРУ	– Главно разузнавателно управление
ГСУ	– Главно следствено управление
ГТП	– Градско търговско предприятие
ДПС	– Детска педагогическа стая
ДКМС	– Димитровски комунистически младежки съюз
ДНМ	– Дирекция на народната милиция
ДОТ	– Доброволни отряди на трудещите се
ДВ	– Държавен вестник
ДС	– Държавна сигурност
ДИ	– Държавно издателство
ДСК	– Държавна спестовна каса
ДСО	– Държавно стопанско обединение
ЕС	– Европейски съюз
ЗБППМН	– Закон за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните
ЗИН	– Закон за изпълнение на наказанията
Изд.	– Издателство
ИИТ	– Институт за изчислителна техника
КАТ	– Контрол на автомобилния транспорт
КГБ	– Комитет за държавна безопасност (в СССР)
КПСС	– Комунистическа партия на Съветския съюз
МВР	– Министерство на вътрешните работи
МНО	– Министерство на народната отбрана
МП	– Министерство на правосъдието
МС	– Министерски съвет
МПС	– Моторно превозно средство – най-често автомобил

НЗ	– Наказателен закон
НК	– Наказателен кодекс
НПК	– Наказателно-процесуален кодекс
НМ	– Народна милиция
НРБ	– Народна република България
НИОП	– Научен институт по оперативна психология към МВР
НИКК при МВР	– Научноизследователски институт по криминалистика и криминология при Министерство на вътрешните работи
НИОСУ	– Научноизследователски институт по организация и системи на управление
НИСТ	– Научен институт по специална техника
НСИ	– Национален статистически институт
НТУ	– Научно-техническо управление
ОНС	– Окръжен народен съвет
ОУ	– Окръжно управление
ОР	– Оперативен работник
ОФ	– Отечествен фронт
ПНР	– Полска народна република
ПО	– Противопожарна отбрана
ПТП	– Пътно-транспортно произшествие
СС	– Секретен сътрудник
СОТ	– Сигнално-охранителна техника
СГУ	– Софийско градско управление
СКИ	– Съвет за криминологически изследвания
СССР	– Съюз на съветските социалистически републики
ТМ	– Транспортна милиция
ТВО	– Трудово-възпитателно общежитие
ТВУ	– Трудово-възпитателно училище
ТКЗС	– Трудово-кооперативно земеделско стопанство
ТПО	– Трудово-поправително общежитие
УБО	– Управление за безопасност и охрана
УНР	– Унгарска народна република
ФРГ	– Федерална република Германия
ЦДА	– Централен държавен архив
ЦДЧ	– Централна диспечерска част
ЦК	– Централен комитет
ЧССР	– Чехословашка социалистическа република

КЪМ ЧИТАТЕЛЯ ОТ АВТОРА

Да се пише за криминалната престъпност от времето на социалистическа България определено е предизвикателство. Най-малкото защото по темата все още няма почти никаква достоверна информация. Освен това съществуват и прекалено много наслоявания под формата на персонални спомени и митове, притискащи здраво истината, оспорването на които, макар и подплатено с достатъчно документи и научно обосновани тези, предизвиква неприятни усещания сред част от аудиторията. От друга страна, такъв вид реакции са валидни за всички аспекти на най-новата българска история, защото за тях има все още силна и обикновено полярно оформена лична, родова или друг вид колективна памет. А когато към нея добавим и обстоятелството, че изследваме тоталитарен период с наличието на всеобхватна цензура, обосновката на всеки извод се нуждае от колкото е възможно повече доказателства (най-вече „вътрешни“, от „системата“). Знаем, че именно изворите са в основата на историята като наука, която има своите строго специфични правила, чието спазване не допуска компромис.

Други проблеми при написването на настоящия труд са големите обеми все още засекретена информация, както и мотивираното от различни фактори нежелание на редица колеги – професионални историци, и преки участници в събитията (например офицери от вътрешното министерство, оперативни работници, агенти по криминална линия и др.) да навлизат в детайли в темата. В крайна сметка обаче се постарях да обобщя и да представя пред широката аудитория (доколкото това изобщо е постижимо при един чисто научен подход) всички онези факти и обстоятелства, които показват пропагандния характер и несъстоятелността на твърденията, че *„през комунизма нямаше тежки престъпления и се живееше по-спокойно“*. Може наистина да се е живееело „по-спокойно“, но единствено като резултат от липсата на информация за реалното състояние на равнищата, жестокостта, масовостта и географския обхват на престъпленията, извършвани в България между 1944 и 1989 г. И ако някой например *„спокойно си*

пускаше децата да играят по тъмно“, това е само защото той не е знаел какво се е случвало в действителност с една част от тях, особено в големите градове и в столицата София. Ако „жените се прибират сами спокойно посред нощ“, то е единствено понеже те не са и предполагали колко серийни убийци и изнасилвачи са върлували по същите тези улички, градчета и села в продължение на дълги години, без обществото да има дори и най-малка представа за това. Сред най-шокиращите факти от работата ми върху тази книга, която определено ме промени и в чисто емоционален план, беше една „обикновена“ история. Чрез нея научих за „обикновено“ българско село от епохата на „зрелия социализъм“, чиито жители, унесени в монотонността на „обикновения“ си живот, дори и не подозират, че сред тях живее убиец. И то на повече от един човек. Това неведение на съеляните му обаче не е предизвикано от професионален подход от страна на службите за сигурност, които разбираемо биха искали скриване на информацията като елемент от разследването. За да „заковат“ виновника. Не, не е затова. Просто са крили от хората какво се случва. Лъжата в този случай (към което приравнявам и умишленото скриване на истината) е възцарена с единствената цел да се поддържа фалшивото усещане за „спокойствие“. Същото онова усещане, с чиито митове, демони, легенди и долнопробни пропагандатори се борим и до днес. Точно както висшите кръгове на управниците пиха и ядоха екологично чисти продукти след аварията в Чернобилската АЕЦ, а хората бяха нарочно лъгани, че всичко е наред, така и в областта на престъпността комунистическата върхушка е „пила от извора“ на истинските факти (видно от техните документи, част от които показвам на следващите страници), докато за „обикновените“ хора е оставена залъгалката за „сигурното време“, в което живеят. И цената, която неминуемо последните плащат за нея.

Всеки човек си има характер. Лично аз никога не съм се притеснявал да „воювам“ аргументирано срещу наложени клишета и пропагандни тези. Нещо повече – намирам в това някаква особена романтика и отдаденост докрай на истината. При работата по настоящата книга се старах да бъда напълно безпристрастен, което, разбира се, е невъз-

можно, но за всяко свое твърдение съм представил необходимите доказателства и факти от разглеждания период. През очите ми в тези повече от четири години, докато усилено работех върху съдържанието ѝ, изчетох десетки хиляди страници архивни документи и литература. Изгледах десетки игрални и документални филми, потопих се в безброй едва споделени лични истории. На събирането на тези документи, тяхното четене и обработка отделих немалко дни и нощи. Въпреки че се имам за сравнително силен човек, емоциите от прочетеното често ме побеждаваха. Но резултатът според мен е налице. От моя лична гледна точка си заслужаваше! Въпреки „тежката материя“, която на тежава още повече, когато знаеш, че примерите идват от реални събития и личности. И неслучайно – допирът до бруталните престъпления подсъзнателно прави човек по-добър. Писателят Калин Донков, който описва десет разтърсващи криминални истории от същия период в публицистична книга от края на 70-те години на миналия век, споделя, че *„всеки път, когато се трудих над някоя от тях... с някаква горчива и загадъчна жажда ми се пишеха стихове...“*¹.

Дълго се колебах дали да споменавам имената на хората от архивните документи – убийци, изнасилвачи, крадци, грабители, служители на МВР, агенти по криминална линия, надзиратели в затворите и т.н. Защото те са реални личности, също толкова истински като нас – „обикновените“. Има аргументи и в двете посоки. Но в крайна сметка реших, че всички тези „второстепенни герои“ ще бъдат изписвани единствено с инициалите им. Не само защото една част от тях все още са живи, но и понеже наследниците и роднините им не заслужават да носят тяхната лична тежест на раменете си. Защото отговорността е строго лична. А иначе архивните документи са налични и надлежно цитирани – всеки, който държи на това, може да ги потърси и да намери сам в тях и пълните имена, и „обикновените“ български градове и села, в които са се случвали описаните събития.

В заключение бих искал да изкажа моята най-искрена благодарност за подкрепата и помощта, които ми оказаха при работата по настоящото издание, на колегата историк доц. д-р Стефан Дечев, мой

---

¹ Донков, К., *Частен случай*. София, Изд. ЦК на ДКМС, 1979, с. 6.

преподавател от студентските ми години, а впоследствие и научен ръководител на докторската ми дисертация; на неуморния и всеотдаен в работата си екип на Столичната библиотека; на отзывчивите професионалисти от дирекция „Информация и архив“ на МВР; на служителите на добилата известност сред гражданите „Комисия по досиетата“; на колегите от Института за изследване на близкото минало, на издателите от издателство „Сиела“, на всички, които ми предоставиха допълнителни архивни материали, и разбира се – на моето семейство и на прекрасните ми колеги от 149 средно училище „Иван Хаджийски“ – София. Благодаря и на вас – читателите, които вече направихте своя избор в полза на този труд и го държите в ръцете си! Бъдете снизходителни към моите слабости и помнете – сигурно повечето от тях са породени именно от убеждението ми, че в крайна сметка никой не е по-важен от истината!

Приятно четене!

*Ваши
Стефан Т. Иванов,
доктор по история*

УВОД

На 6 октомври 1979 г. в 16.00 ч. в Централната дежурна част (ЦДЧ) на Софийско градско управление (СГУ) на Министерството на вътрешните работи (МВР) постъпва сигнал за извършено жестоко убийство. При посещението на посоченото място – мазето на изоставена и порутена къща на ул. „Ген. Липранди“ №6 в столичния квартал „Хаджи Димитър“, милиционерите действително се натъкват на окървавен и обезобразен труп на млада жена. Следва щателен оглед, в резултат на който са констатирани 35 удара с нож в областта на шията, гърдите и гърба. Дори и свикналите с какви ли не жестокости оперативни работници и следователи са потресени от бруталността и садистичната настоятелност, с която е извършено убийството. От местопрестъплението са иззети като улики кървави дактилоскопски отпечатащи, косми и мъжки пръстен от неблагороден метал с камък. Впоследствие при организираното разпознаване на тялото се оказва, че то е на 19-годишно момиче с „леко“ поведение. Констатира се и важната за последващите действия по установяване на извършителя подробност, че жертвата е била болна от венерическа болест – сифилис, – и то във втори рецидивен стадий.

На 23 октомври 1979 г. в 7.00 ч., едва две седмици и половина след първото умишлено убийство и отново в ЦДЧ на СГУ на МВР, постъпва информация за ново. Безжизненото тяло на млада жена на видима възраст около 30 години е открито в близост до самия център на столицата – на ул. „Козлодуй“ №4, в арматурния двор на предприятие „Софстрой – Лека механизация“. Жертвата е полугола и окървавена, като при последващите оперативни действия е установено, че е 31-годишна. Тя живее наблизко и подобно на убитата в кв. „Хаджи Димитър“, също е известна с „лекото“ си поведение. Жестокостта е втората прилика между двата случая. Преброени са цели 37 удара с нож в шията, гърдите и гърба, които са причина за смърт от кръвоизлив. Ново обстоятелство обаче са три прободания с нож в областта на интимните части. При последвалата аутопсия се доказва, че те са

нанесени, след като смъртта вече е настъпила. На местопрестъплението отново са намерени кървави дактилоскопски следи, косми, както и кожен калъф от нож – вероятно оръжието на извършителя.

На 3 февруари 1980 г., малко повече от три месеца след второто убийство, в съвсем различна част на столичния град – на ул. „Феликс Дзержински“ в кв. „Дианабад“, около 20.30 ч. е нападната и убита с удар от нож в гърба жена на 31 години. Смъртта в този случай обаче не настъпва мигновено. Пострадалата е транспортирана своевременно в спешната болница „Пирогов“, където лекарите се борят с всички възможни средства за живота ѝ, но в крайна сметка тя умира около два часа след получаването на травмата. Не са установени допълнителни съпътстващи елементи на жестокост или садизъм извън нанасянето на единствения, оказал се смъртоносен, удар. При започване на следствените действия не се намират данни за „леко“ поведение на жертвата.

Само месец след третото убийство – на 4 март 1980 г. в 23.00 ч. и отново в ЦДЧ на СГУ на МВР, постъпва нов сигнал за още един намерен окървавен и полугол труп на жена. И този път мястото е съвсем различно от предишните случаи. Тялото е открито в покрит товарен вагон в района на жп гара Курило (гр. Нови Искър), която се намира в периферията на столичната агломерация. Убитата е идентифицирана като 19-годишно момиче. Патоанатомите установяват, че смъртта е настъпила не от прободни рани, а вследствие на нанесен жесток побой. На място са открити кървави дактилоскопски следи, както и косми, които надлежно са приобщени като доказателствен материал към процеса на разследването.

Петият труп буквално изплува на 16 април 1980 г. в малкото езеро при алпинеума в Западния парк. Мястото е едно от предпочитаните за забавления и отдых от страна на много столичани в ерата на късния социализъм, там е и модерният за времето си ресторант „Лебеда“. В района, особено през пролетта, има традиционно голямо съсредоточие на разхождащи се възрастни хора, както и майки с деца. Именно оживеното място озадачава милиционерите, които установяват, че тялото е престояло там поне няколко дни и към момента на откриването му вече се намира в степен на напреднало разложение. По косвени

белези и като се взема предвид състоянието на дрехите на жертвата, се прави предположение, че смъртта е настъпила в резултат на насилствени действия. Тялото се оказва на 19-годишно момиче, което е обявено за изчезнало и се издирва от органите на реда вече три седмици. При последващите анализи след свързването на отделните случаи на разследващите ще направи впечатление широката „географска карта“ на престъпленията в рамките на цяла София.

Извършителят на тази поредица от убийства, а впоследствие се оказва, че и не само на тях, е само един. Това е роденият през 1956 г. в софийската „Момкова махала“ Х. Б. Г. Освен изброените по-горе смъртни случаи обаче (само за единия няма достатъчно сигурни доказателства, но има признание), са открити още много извършени от него убийства, изнасилвания, побои, нападения, взломни кражби, грабежи и т.н. В отнемането на поне един живот съизвършител се оказва собственият му брат. Шокираща е и излязлата наяве истина, че неговите родители са знаели за някои от най-тежките му престъпления, но са си мълчали и не са предприели нищо, което да предотврати следващите. Първото си убийство Х. Б. Г. извършва още като 18-годишен – тогава жертва става негов съсед, с когото се скарват в кръчма в квартал „Надежда“. Интересното е, че между месец ноември 1978 г. и месец април 1979 г. серийният убиец работи като служител в органите на МВР. За тази по-малко от половин година той извършва допълнително под прикритието на униформата си още две изнасилвания (едното от които – с грабеж) и брутално нападение над жена, съпроводено с нанасяне на побой. След разкриване на случаите убиецът споделя, че е започнал с убийствата на жени, и то предимно с „леко“ поведение, защото първата му жертва умишлено го е заразила с венерическа болест. Поради напредналото медицинско състояние самият извършител на престъпленията е принуден да се лекува в болница заради развити усложнения на сифилис².

Описаният случай на извършени в съгъстен времеви диапазон серийни убийства в столицата на България демонстрира нагледно, че

---

² АКРДОПБГДСРСБНА, ф. 1, оп. 12, а. е. 448, л. 56–76, Подписан от заместник-началника на управление „Народна милиция“ при Софийско градско управление на МВР Обзор от 1981 г. относно разкриване на извършителя на убийствата на жени в столицата.

противно на тогавашната потайна информационна политика и наслояванията на днешните соц. носталгични нагласи, по време на комунистическия режим се извършват немалко тежки криминални престъпления. Макар и скрити под покривалото на цензурата в средствата за масова информация и дори от членовете на редица формално съществуващи уж граждански структури за борба срещу престъпността, те показват една различна, непозната за широката общественост действителност. Тя се допълва от още няколко обстоятелства, отново противоречащи на общоприетите схващания за „спокойния живот“ през онзи период, които също остават извън полезрението на гражданите.

Повечето от жените, които губят живота си в описаните случаи, имат целенасочено безразборни сексуални контакти, голяма част от които – срещу различни форми на материална облага, най-често – заплащане. Това открива от своя страна поле за размисления по повод наличието на ширококоразпространена проституция в България и относителната търпимост, която властите от онези години проявяват към нея. Както ще стане ясно по-нататък в текста, въпреки че почти няма организирани групи, ръководени от сводници, а „жриците на любовта“ масово работят индивидуално, мащабът на проблема е доста сериозен³. Допълнително утежняващо обстоятелство е, че преобладаващата част от момичетата започват да проституират от съвсем млада възраст – малолетни и непълнолетни.

Още по-интересно е да се отбележи, че някои служители на МВР, под защитата на своите пагони, не просто изоставят задължението си да се борят срещу криминалната престъпност, а нещо повече – самите те извършват редица престъпления, част от които умишлени убийства и изнасилвания. Подробната информация и извършеният анализ на тези обстоятелства довеждат до заключението, че не става въпрос за изолирани частни случаи, а за опасна тенденция. Сама по себе си тя се превръща в криминогенен фактор, много по-опасен от конвенционалната престъпност. При милиционерите, вършещи престъпления, ако изобщо се стигне до възмездие, то обикновено е непропорционално

---

³ Груев, М. Две маргинални групи в „обществото на равенството“: социално конструиране и стигматизиране. – В: *Преподреждането на обществото. Страници от социалната история на комунизма в България*. София, Сиела, 2021.

ниско и се получава след много дълго време, защото тяхната униформа ги поставя в очите на обществото и на колегите им от „правилната“ страна на Закона и им дава по-голяма защита.

В ръцете си държите аналитично изследване за подобни на изброените по-горе значими по вид криминални престъпления в България за периода 1944–1989 г., за човека, за системата и за задължението да се живее по правилата. В него обръщаме сериозно внимание на борбата на органите на МВР и останалите оправомощени институции срещу закононарушителите. Криминалната престъпност по света назад във времето отдавна е обект на внимание както от страна на историята, така и на редица други социални и хуманитарни науки. Ето защо и **авторите** са наясно и са узрели за нуждата от интердисциплинарен подход с оглед задълбоченото и всеобхватно проучване на този феномен⁴. През годините се натрупват и множество изследвания, които покриват широк набор от проблемни полета, включващи опитите в хода на историята на държавата, нейното законодателство и правосъдие да надзирава, ръководи и убеждава криминалния контингент⁵; историческите и социологическите измерения на престъпността⁶; моделите на

---

⁴ Kehoe, T., Pfeifer, J. *History and Crime: A Transdisciplinary Approach (Emerald Advances in Historical Criminology)*, Bingley, 2021; Buss D., Patricia H., *The evolution of Personality and Individual Differences*, Oxford University Press, 2011; Corr P., Matthews., *The Cambridge Handbook of Personality*, Cambridge University Press, 2009; Katz, J. *Seductions of Crime: Moral and Sensual Attractions in Doing Evil*. New York: Basic Books, Davidians and Branch Davidians, Texas State Historical Association, 1988; Madsen, K., *Modern theories of motivation*, Copenhagen: Halstead Press Book, 1974; Reckless, W., *The Crime Problem*, 4th ed., New York: Appleton, 1973; Traub, S., Little, C., *Theories of Deviance*, 5 ed., Itasca, Ill: F.E. Peacock publishers, 1999.

⁵ Billingsley, R.; Nemitz, T., Bean, P., *Informers: Policing, Policy, Practice*. London: Willan Publishing; Inciardi, 2001. Faupel, C., *History and Crime: Implications for Criminal Justice Policy*, California: SAGE Publications, 1980; Latch, B., Hitchings, B. *Mr. X, police informer*. Melbourne: Dingo, 1975; Schain, Y., Linz, L., *Between States, Interim Governments and Democratic Traditions*. Cambridge: Cambridge University Press, 1995; Settler, R., *Police Informers: Negotiation and Power*. Leichhardt: Federation Press, 1995.

⁶ Oberwittler, D., Karstedt, S., *Soziologie der Kriminalität*, Koeln: Koeln Universitaet, 2003; Braithwaite, J. *Crime, Shame and Reintegration*. Cambridge University 1989; Goode 1997: 92–5; Daly, J. *Crime and punishment in Russia: a comparative history from Peter the Great to Vladimir Putin*. London: Bloomsbury Academic, 2018; Felson, R., J. Tedeschi, *Aggression and violence: Social interactionist perspectives*. American Psychological Association: 1993; Felson, R., *Violence as Instrumental Behavior*. In Kelloway, E, Barling, Hurrell, *Handbook of workplace violence*. 2006, pp. 7–28, <https://doi.org/10.4135/9781412976947.n2>; Kilday, A., Nash. *Law*,